

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”



НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СУДОВА ЕКСПЕРТОЛОГІЯ:
ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ЗАВДАННЯ,
ФУНКЦІЇ”**

Харків
2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СУДОВА ЕКСПЕРТОЛОГІЯ: ПОНЯТТЯ,
СТРУКТУРА, ЗАВДАННЯ,
ФУНКЦІЇ”**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8. 18010003 “Судова експертиза”**

**Харків
2012**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Судова експертологія: поняття, структура, завдання, функції” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8. 18010003 “Судова експертиза”) / уклад.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель, та ін. – Х. : Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 24 с.

У к л а д а ч і: В. Ю. Шепітько,
В. О. Коновалова,
В. А. Журавель,
А. Л. Дудніков,
В. В. Білоус

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 5 від 27.07.2012 р.)*

© Національний університет “Юридична
академія України ім. Ярослава Мудрого”, 2012

1. ВСТУП

Реалізація норм чинного законодавства, постановка обґрунтованих судових рішень неможлива без забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою, такою, що базується на передових досягненнях науки і техніки, експертизою. У зв'язку з цим зростає роль судового експерта як незацікавленої, обізнаної особи, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, необхідними для проведення відповідних експертних досліджень. Зазначене зумовлює потребу в активізації підготовки висококваліфікованих експертів.

Мета судової експертології – відобразити свою загальну теорію й історію розвитку, специфіку пізнавальної праці експерта, методологію експертних досліджень і концептуальні напрямки їх загального розвитку.

У результаті вивчення судової експертизи судовий експерт-магістр повинен:

знати: законодавство України про судову експертизу;

– теоретичні, процесуальні та організаційні засади провадження судових експертиз;

– види судових експертиз та методики їх проведення;

– структуру висновку експерта, порядок оформлення результатів експертних досліджень;

– процесуальне положення й зміст діяльності експерта і спеціаліста;

– систему експертних установ України та зарубіжних держав, їх правовий статус, завдання і функції, організацію діяльності;

– вітчизняний і міжнародний досвід організації судово-експертної діяльності;

уміти: правильно застосовувати на практиці набуті знання з теорії судової експертизи, виконувати на сучасному науково-методичному рівні судові експертизи;

– суворо дотримуватися положень зареєстрованих методик експертного дослідження, розробляти і впроваджувати в практику судово-експертних установ новітні методики проведення судових експертиз;

– формулювати й вирішувати завдання, що виникають у ході судово-експертної діяльності і потребують поглиблених спеціальних професійних знань;

– висувати експертні версії та формулювати експертні прогнози;

– обирати методи дослідження, модифікувати існуючі й розробляти нові методи виходячи із завдань конкретного дослідження;

– обробляти отримані результати, аналізувати, узагальнювати, формулювати експертні висновки на основі одержаних емпіричних та аналітичних даних;

– вести бібліографічну роботу із залученням сучасних інформаційних технологій;

– застосовувати для самостійної дослідницької діяльності набуті теоретичні знання та навички роботи з технічними засобами;

– виявляти причини та умови, які сприяли вчиненню злочинів, а також інших правопорушень, розробляти та реалізувати різноманітні заходи їх попередження.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Т е м а	Всього годин	У тому числі		
			лекції	прак- тичні заняття	самос- тійна робота
1	Поняття судової експертології та її місце в системі наукового знання	12	2	2	8
2	Система судової експертології та її завдання	12	2	2	8
3	Об'єкт і предмет судової експертології	12	2	2	8
4	Суб'єкти загальної теорії судової експертології	10	2	2	6
5	Криміналістична ідентифікація як методологічна основа судової експертології	14	4	2	8
6	Методи судової експертології	10	2		8
7	Функції судової експертології	8	2		6
9	Окремі вчення в структурі судової експертології	12	2	2	8
	Всього	90	18	12	60

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СУДОВА ЕКСПЕРТОЛОГІЯ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ”

I. Поняття судової експертології та її місце в системі наукового знання

Передумови формування судової експертології. Наукові основи судової експертології. Поняття судової експертології. Місце судової експертології в системі наукового знання.

II. Система судової експертології та її завдання

Система судової експертології. Поняття загальної теорії судової експертології. Завдання судової експертології. Класифікація експертних завдань.

III. Об’єкт і предмет судової експертології

Об’єкт судової експертології. Об’єкти судової експертизи. Предмет судової експертології. Предмет судової експертизи.

IV. Суб’єкти загальної теорії судової експертології

Види суб’єктів судово-експертної діяльності. Суб’єкт судової експертизи. Обов’язки та права судового експерта. Взаємодія експерта з правоохоронними органами.

V. Криміналістична ідентифікація як методологічна основа судової експертології

Загальнонаукова природа ідентифікації. Поняття криміналістичної ідентифікації. Класифікація об'єктів криміналістичної ідентифікації, ідентифікація багаточисельних об'єктів (цілого за частинами). Загальні принципи методики експертного ідентифікаційного дослідження. Значення криміналістичної ідентифікації для судової експертології.

VI. Методи судової експертології

Поняття методу судової експертизи. Наукова обґрунтованість експертних методів. Класифікація методів судової експертології. Поняття методики судової експертизи.

VII. Функції судової експертології

Види функцій судової експертології. Методологічна функція. Пояснювальна функція. Систематизуюча функція. Прогностична функція.

VIII. Окремі вчення в структурі судової експертології

Різновиди окремих вчень. Вчення загальної теорії експертології. Вчення, які є основою розроблення наукових методик окремих видів судових експертиз.

4. ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема I. Поняття судової експертології та її місце в системі наукового знання

(2 г о д)

П л а н

1. Передумови формування судової експертології.
2. Наукові засади судової експертології.
3. Поняття судової експертології.
4. Місце судової експертології в системі наукового знання.
5. Сучасний стан і перспективи розвитку судової експертології.

Під час семінарського заняття з метою з'ясування природи судової експертології та її місця в системі наук студенти здійснюють розгляд дискусійних питань розмежування поняття експертної та судово-експертної діяльності, досліджують теоретичне підґрунтя для формування судової експертології як окремої галузі науки синтетичної природи.

Тема II. Система судової експертології та її завдання

(2 г о д)

П л а н

1. Система судової експертології.
2. Поняття загальної теорії судової експертології.
3. Розділи загальної та особливої частин судової експертології.
4. Завдання судової експертології та їх класифікація.

Під час семінарського заняття студенти розглядають дискусійні питання формування системи та завдань судової експертології, загальною, що є основою теоретичних знань, та особливою, спрямовану на розв'язання проблем практики, частини судової експертології.

При дослідженні концептуальних основ судової експертології з'ясовуються обґрунтованість виокремлення в якості окремих таких розділів загальної частини, як:

- формування й розвиток учень про судову експертизу;
- предмет, система, завдання та принципи судової експертології;
- її природа й місце в системі наукових знань;
- вчення про методи експертного дослідження;
- систематизація та класифікація знань у судовій експертології;
- процесуальне становище судового експерта;
- експертна техніка;
- психологічні основи експертного дослідження й експертні помилки;
- теорія експертного прогнозування й передбачення;
- експертна профілактика;
- поняття та загальна характеристика експертних методик,
- та розділів особливої частини – методик проведення окремих видів судових експертиз.

Тема III. Об'єкт і предмет судової експертології

(2 г о д)

П л а н

1. Поняття об'єкта судової експертології.
2. Об'єкти судової експертизи та їх класифікація.
3. Поняття предмета судової експертології.
4. Поняття предмета судової експертизи.

Під час семінарського заняття студенти розглядають

дискусійні питання визначення предмета й об'єкта судової експертології, підстав її відокремлення від криміналістики як самостійної науки; з'ясовують основні підходи до предмета й об'єкта судової експертології, в тому числі праксеологічний, визначають критерії для розмежування предмета судової експертології та експертної діяльності.

Тема IV. Суб'єкти загальної теорії судової експертології

(2 год)

П л а н

1. Поняття і види суб'єктів судово-експертної діяльності.
2. Суб'єкт судової експертизи.
3. Права та обов'язки судового експерта.
4. Нормативно-правове і організаційне забезпечення взаємодії експерта з правоохоронними органами.

Під час семінарського заняття студенти під керівництвом викладача розглядають різні варіанти вирішення прикладних питань, що виникають у процесі призначення і проведення судових експертиз і потребують чіткої координації дій правоохоронних, контролюючих, судових органів і експертних установ на підставі чинного законодавства України.

Тема V. Криміналістична ідентифікація як методологічна основа судової експертології

(2 год)

П л а н

1. Поняття, наукові засади і значення ідентифікації для судової експертології.
2. Види криміналістичної ідентифікації.

3. Об'єкти криміналістичної ідентифікації та їх класифікація.
4. Поняття та класифікація ідентифікаційних ознак.
5. Принципи методики експертного ідентифікаційного дослідження.

Під час семінарського заняття студенти під керівництвом викладача використовують висновки судових експертиз, на основі яких розглядають об'єкти ідентифікації, значення встановлення фактів тотожності, ідентифікаційні ознаки.

Студенти здійснюють огляд і опис наданих викладачем об'єктів експертного дослідження і в позаурочний час складають проект дослідницької частини висновку експерта.

Тема VI. Окремі вчення в структурі судової експертології

(2 г о д)

П л а н

1. Поняття окремого вчення у теорії судової експертології.
2. Види окремих учень судової експертології.
3. Система і концептуальні засади окремих вчень загальної теорії експертології.
4. Система і концептуальні засади окремих учень, які є основою розроблення наукових методик окремих видів судових експертиз.

Під час семінарського заняття студенти під керівництвом викладача з використанням запропонованих останнім фабул розглядають підстави для відмежування окремих учень судової експертології, з'ясовують їх предмет і об'єкт.

5. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСІХ ТЕМ

Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории / Т. В. Аверьянова. – М.: Норма, 2009. – 480 с.

Аверьянова Т. В. Криминалистика: учебник для вузов / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская; под ред. Р. С. Белкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2005. – 992 с.

Алиев И. А. Концептуальные основы общей теории судебной экспертизы / И. А. Алиев, Т. В. Аверьянова. – Баку: БЕК, 1992. – 165 с.

Басай В. Д. Криміналістична одорологія (теоретичні, правові і методичні основи) / В. Д. Басай. – Івано-Франківськ: Вік, 2003. – 502 с.

Белкин Р. С. Сущность экспериментального метода исследования в советском уголовном процессе и криминалистике. / Р. С. Белкин. – М.: Изд-во ВШ МВД РСФСР, 1961. – 102 с.

Берзин В. Ф. Психологические аспекты формирования и организации деятельности комиссии экспертов, проводящих комплексную экспертизу / В. Ф. Берзин, З. А. Ковальчук, З. С. Меленевская // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К., 1985. – Вып. 31. – С. 21-25.

Бондарь М. Е. Роль методики исследования в теории и практике судебной экспертизы / М. Е. Бондарь // Теорія та практика суд. експертизи і криміналістики. – Вип. 2. – Х.: Право, 2002. – С. 171-175.

Бычкова С. Ф. Становление и тенденции развития науки о судебной экспертизе / С. Ф. Бычкова. – Алма-Ата: [б.и.], 1994. – 165 с.

Винберг А. И. Криминалистическая экспертиза письма в советском уголовном процессе / А. И. Винберг. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1940. – 257 с.

Винберг А. И. Криминалистическая экспертиза в советском уголовном процессе / А. И. Винберг. – М.: Госюриздат, 1956. – 220 с.

Винберг А. И. Судебная экспертология. / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская – Волгоград: НИРИО, 1979. – 183 с.

Винберг А. И. Судебная экспертология (общетеоретиче-

ские и методологические проблемы судебных экспертиз) : учеб. пособие / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская; отв. ред. Б. А. Викторов. – Волгоград : НИИРИО ВСШ МВД СССР, 1979. – 181 с.

Винберг А. И. Предмет и методологические основы науки о судебной экспертизе – судебной экспертологии / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская // Эксперт. задачи и пути их решения в свете НТР: сб. науч. тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С. 92-95.

Винберг А. И. Общая характеристика методов экспертного исследования / А. И. Винберг, А. Р. Шляхов // Общ. учение о методах судеб. экспертизы: сб. науч. тр. ВНИИСЭ. – М., 1977. – Вып. 28. – С. 16.

Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве / В. И. Гончаренко – К.: Вища шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1980. – 160 с.

Гончаренко В. И. Классификация наук и судебная экспертиза / В. И. Гончаренко, А. А. Степанова // Роль и значение деятельности Р. С. Белкина в становлении и развитии современной криминалистики. Материалы междунар. науч. конф. – М.: [б.и.], 2002. – С. 246-250.

Головченко Л. Н. Реформирование системы экспертного обеспечения правосудия / Л. Н. Головченко // Теорія і практика суд. експ. і криміналістики. – Х., 2002. – Вип. 2. – С. 7-8.

Грузкова В. Г. О классификации судебных экспертиз в судебной экспертологии / В. Г. Грузкова // Пробл. криминалистики и судеб. экспертизы. – Х.: Право, 2002. – Вып. 2. – С. 76-79.

Джавадов Ф. М. Экспертная деятельность и развитие науки о судебной экспертизе / Ф. М. Джавадов. – Баку: ЭЛИМ, 1998. – 187 с.

Джавадов Ф. М. Судебно-экспертная методика (сущность понятия) / Ф. М. Джавадов // Теорія та практика суд. експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2002. – Вип. 2. – С. 59 - 62.

Дулов А. В. Из истории криминалистической экспертизы в России. Экспертиза документов / А. В. Дулов, И. Ф. Крылов – М.: Госюриздат, 1960. – 165 с.

Экспертизы в судовій практиці / за ред. В. Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 386 с.

Зинин А. М. Судебная экспертиза: учеб. / А. М. Зинин, Н. П. Майлис – М.: Право и закон, 2002. – 318 с.

Ищенко А. В. Методологічні та організаційні проблеми розвитку криміналістичних наукових досліджень: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / А. В. Ищенко; Укр. акад. внутр. справ. – К., 1996. – 37 с.

Ищенко А. В. Періодизація використання спеціальних знань у юридичній практиці на ранніх етапах слов'янської державності / А. В. Ищенко // Наук. вісн. Укр. акад. внутр. справ. – 1996. – Вип. 1. – С. 58-64.

Кирсанов З. И. Теоретические основы криминалистики / З. И. Кирсанов. – М.: Юристъ, 1998. – 182 с.

Киричинский Б. Р. Физические и химические методы исследования вещественных доказательств / Б. Р. Киричинский, Н. М. Зюскин. – К.: [б.и.], 1965.

Клименко Н. И. Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н. И. Клименко. – К.: Ін Юре, 2007. – 528 с.

Клименко Н. И. Концептуальні питання судової експертизи / Н. И. Клименко // Криминалістика и судеб. экспертиза: межвед. науч.-метод. сб. – К.: МЮ Украины, 2009. – Вип. 55. – С. 3-8.

Клименко Н. И. Роль експертизи в захисті об'єктів інтелектуальної власності / Н. И. Клименко, В. П. Колонюк // Пробл. криміналіст. і суд. експертизи. – Х., – 2003. – Вип. 3. – С. 554-559.

Клименко Н. И. Логико-математические и кибернетические методы в криминалистике. / Н. И. Клименко, П. Д. Биленчук – К.: УМКВО, 1987. – 247 с.

Колдин В. Я. Экспертиза в управлении и праве / В. Я. Колдин // Вісн. Луган. ун-ту внутр. справ. – Луганськ: Луган. ун-т внутр. справ, 2002. – № 3. – С. 1-8.

Колдин В. Я. Судебная идентификация: учеб. пособие. / В. Я. Колдин. – М.: ЛексЭст, 2009. – 528 с.

Комаринец Б.М. Судебно-баллистическая экспертиза / Б. М. Комаринец. – М.: ВНИИСЭ, 1974. – Вип. 1.

Коновалова В. Е. Проблемы логики и психологии в следственной тактике. / В. Е. Коновалова. – К.: РИО МВД УССР, 1970. – 185 с.

Коновалова В. Е. Психологические основы экспертной деятельности / В. Е. Коновалова // Акт. пробл. судеб. эксперти-

зы криминалистики. – К., 1993. – С. 64-67.

Копнин П. В. Гносеологические и логические основы науки. / П. В. Копнин. – М.: Мысль, 1974. – 593 с.

Корухов Ю. Г. Формирование общей теории судебной экспертизы: материалы для ученого совета ВНИИСЭ / Ю. Г. Корухов. – М.: ВНИИСЭ, 1989. – 26 с.

Меленевская З. С. Пути совершенствования деятельности комиссии экспертов-криминалистов / З. С. Меленевская // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К., 1981. – Вып. 22. – С. 23-24.

Мирский Д. Я. Значение оптимизации содержания и формы заключения эксперта / Д. Я. Мирский, Е. М. Лившиц // Общетеорет. правовые и организац. основы судеб. экспертизы. – М., 1987. – С. 78-80.

Мирский Д. Я. Понятие и структура методики экспертного исследования. Обобщенная модель методического руководства по судебным экспертизам / Д. Я. Мирский // Пробл. теории судеб. экспертизы: сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР, 1980. – № 14. – С. 24-41.

Надгорный Г. М. О понятии предмета судебной экспертизы / Г. М. Надгорный // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К.: 1989. – Вып. 38. – С. 10-15.

Орлов Ю. К. Вопросы логики экспертного исследования / Ю. К. Орлов // Тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1975. – Вып. 7. – С. 146-147.

Осипов И. Н. Основные вопросы теории диагностики. / И. Н. Осипов, П. В. Колин – Томск: [б.и.], 1962. – 258 с.

Основы судебной экспертизы. – М.: РФЦСЭ МЮ РФ, 1997. – Ч. 1. Общая теория. – С. 89.

Палькис Е. Б. Фиксация вещественных доказательств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Е. Б. Палькис – М., 1971. – 17 с.

Педенчук А. К. Заключение судебного эксперта: логика, истинность, достоверность: дис. ... д-ра юрид. наук / А. К. Педенчук. – М., 1995. – 24 с.

Пиріг І. В. Предмет і система судової експертології / І. В. Пиріг. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknus/2010_6/purig.htm.

Полевой Н. С. Криминалистическая кибернетика / Н. С. Полевой. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – 298 с.

Потапов С. М. Принципы криминалистической идентификации / С. М. Потапов // Сов. государство и право. – М. – 1940. – № 1. – С. 66-81.

Пошкавичюс В. А. Применение математических и логических средств в правовых исследованиях / В. А. Пошкавичюс. – Вильнюс: [б.и.], 1974. – 198 с.

Прохоров-Лукин Г. В. Предмет судебной экспертизы и общие основания деления экспертных задач на категории / Г. В. Прохоров-Лукин // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К.: МЮ Украины, 2001. – Вып. 50. – С. 3-15.

Прохоров-Лукин Г. В. Теоретические и методические основы судебно-экспертной ситуалогии: автореф. ... дис. канд. юрид. наук / Г. В. Прохоров-Лукин – К.: [б.и.], 1993. – 16 с.

Ракитов А. Р. Анатомия научного знания / А. Р. Ракитов – М.: [б.и.], 1969. – 264 с.

Ракитов А. И. Природа научного исследования / А. Р. Ракитов // Вопр. философии – 1968. – № 12. – С. 40-43.

Резников Л. О. О роли знаков в процессе познания / Л. О. Резников // Там же. – 1961. – № 8. – С. 118-121.

Россинская Е. Р. Общеэкспертные методы исследования вещественных доказательств и проблемы их систематизации / Е. Р. Россинская // Сб. науч. тр. ЭКЦ МВД России. – М., 1995. – С. 1-12.

Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе / Е. Р. Россинская. – 3-е изд., доп. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. – 736 с.

Сегай М. Я. Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки / М. Я. Сегай // Теорія та практика суд. експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2003. – Вип. 3. – С. 25-32.

Сегай М. Я. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність / М. Я. Сегай // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2003. – № 2 (33) – № 3 (34). – С. 740-762.

Сегай М. Я. Судова експертологія: шляхи становлення і розвитку / М. Я. Сегай // Теорія і практика суд. експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2001. – С. 8-12.

Сегай М. Я. Актуальные проблемы психологи экспертной деятельности / М. Я. Сегай // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К., 1972. – Вып. 9. – С. 154-161.

Сегай М. Я. Современные возможности судебных экспертиз в свете достижений науки и техники / М. Я. Сегай. – К.: РИО МВД УССР, 1987. – 247 с.

Седых-Бондаренко Ю. Криминалистическая идентификационная экспертиза / Ю. Седых-Бондаренко. – М.: Юрид. лит., 1973. – 247 с.

Селиванов Н. А. Математические методы в собирании и исследовании доказательств / Н. А. Селиванов. – М.: Юрид. лит., ВНИИСЭ, 1974. – 120 с.

Словарь основных терминов судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1980.

Снетков В. А. Криминалистическая диагностика в деятельности экспертно-криминалистических подразделений МВД РФ по применению экспертно-криминалистических методов и средств / В. А. Снетков. – М.: ЭКУ МВД РФ, 1998. – 345 с.

Соколовский З. М. Оценка заключения криминалистической экспертизы письма / З. М. Соколовский. – М.: Госюриздат, 1959. – 77 с.

Соколовский З. М. Об уровне описания исследований в экспертном заключении / З. М. Соколовский // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К.: Вицц. шк., 1973. – Вып. 10. – С. 196-198.

Судебные экспертизы (возможности, подготовка материалов, назначение, оценка). – К.: РИО МВД УССР, 1981. – 412 с.

Тихенко С. И. Развитие криминалистики в Украинской ССР за 50 лет / С. И. Тихенко, В. К. Лисиченко // Криминалистика и судеб. экспертиза. – К.: РИО МООП УССР, 1967. – Вып. 4. – С. 7-29.

Форис Ю. Б. О формировании судебно-экспертного права: постановка проблемы / Ю. Б. Форис // Теорія та практика суд. експертизи та криміналістики. – Х.: Право, 2003. – Вип. 1. – С. 45-49.

Фотографические и физические методы исследования вещественных доказательств: пособие для экспертов, работников органов дознания, прокуратуры и суда. – М.: [б.и.], 1962.

Шепитько В. Ю. Проблемы идентификационных исследований в криминалистике / В. Ю. Шепитько // Вибр. твори. – Х.: Апостіль, 2010. – С. 42-46.

Шерстюк В. Н. Классификация суд. экспертиз / В. Н. Шерстюк // Теорія і практика суд. експертизи і криміналі-

стики. – Х.: Право, 2002. – Вип. 2. – С. 88-94.

Шляхов А. Р. Классификация судебных экспертиз и типизация их задач / А. Р. Шляхов. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – 36 с.

Шляхов А. Р. Проблемы классификации в криминалистической экспертизе и её практическое значение / А. Р. Шляхов // Правовые и методолог. пробл. судеб. экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1974. – С. 3-21

Шляхов А. Р. Судебная экспертиза. Организация и проведение / А. Р. Шляхов. – М.: Юрид. лит., 1979. – 168 с.

Шляхов А. Р. Структура экспертного исследования и гносеологическая характеристика выводов эксперта-криминалиста / А. Р. Шляхов // Тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1972. – № 4. – С. 3-112.

Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: учеб.-теорет. пособие / М. Г. Щербаковский – Х.: Эспада, 2005. – 536 с.

Щербаковский М. Г. Принципы создания судебно-экспертных технологий / М. Г. Щербаковский // Акт. пробл. криміналістики: зб. пр. – Х.: Гриф, 2003.

Щербаковский М. И. Судебные экспертизы: назначение, производство, использование / М. Г. Щербаковский – Х.: Эспада, 2005. – 536 с.

Эйсман А. А. Экспертология в системе научного познания / А. А. Эйсман // Эксперт. задачи и пути их решения в свете НТР: сб. науч. тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С. 65-72.

Эксархопуло А. А. Основы криминалистической теории / А. А. Эксархопуло. – СПб: Санкт-Петербург. ун-т, 1992 – 116 с.

Экспертная криминалистическая идентификация. – М.: ВНИИСЭ, 1996. – Вып. 1. – Теоретические основы.

Яковлев Я. М. Основы психологии судебно-экспертной деятельности / Я. М. Яковлев // Вопр. психологии и логики в судеб.-эксперт. деятельности. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – Вып. 30. – С. 95-97.

Яковлев Я. М. Психологическая структура экспертной деятельности / Я. М. Яковлев // Тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1973. – Вып. 7. – С. 118-120.

Ярослав Ю. Ю. Про шляхи формалізації операційних блоків методик судово-експертного дослідження / Ю. Ю. Ярослав // Теорія і практика суд. експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2001. – С. 140-147.

6. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

ГРУПОВА НАЛЕЖНІСТЬ – визначення класифікаційної групи об'єкта (типу, класу, роду, виду, різновиду). Встановлення Г. н. може бути етапом ідентифікації або становити зміст самостійного експертного завдання. Віднесення об'єкта до певної сукупності проводиться на основі вивчення загальних ознак.

ЕКСПЕРТ (від лат. *expertus* – досвідчений) – особа, яка володіє спеціальними знаннями і залучається органами розслідування, судом та ін. органами для проведення експертизи. Законодавство визначає правовий статус Е. Судовими Е. можуть бути особи, які володіють необхідними знаннями для того, щоб дати висновок із досліджуваних питань. Спеціалісти державних спеціалізованих установ і відомчих служб, які проводять судові експертизи, повинні мати вищу освіту, пройти відповідну підготовку й атестацію як судові Е. певного фаху (ст. 10 Закону України “Про судову експертизу”). Судовий Е. має право: ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються експертизи; порушувати клопотання про надання нових матеріалів, необхідних для висновку; з дозволу особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або суду бути присутнім при провадженні допитів та інших слідчих дій і ставити особам, які допитуються, питання, які що стосуються експертизи, а за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки (ст. 77 КПК України).

ІДЕНТИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА – у теорії ідентифікації властивість об'єкта, що відповідає певним вимогам. Експертний висновок про тотожність завжди базується на сукупності І. о. Роль І. о. можуть відігравати лише такі властивості об'єкта, що характеризуються відносною сталістю і специфічністю. За ідентифікаційною роллю ознаки поділяються на загальні й окремі. Загальні І. о. виражають ті чи інші властивості, притаманні певній класифікаційній групі. Окремі І. о. – особливості об'єкта, що не виражають його групових властивостей. При ідентифікації враховується комплекс загальних і окремих І. о.

ІДЕНТИФІКОВАНИЙ ОБ'ЄКТ – у теорії ідентифікації: об'єкт, ототожнення якого становить завдання ідентифікації у кожному конкретному випадку.

ІДЕНТИФІКУЮЧИЙ ОБ'ЄКТ – у теорії ідентифікації: об'єкт, за допомогою якого встановлюється індивідуальна тотожність.

ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ ПОЛЕ – сукупність ідентифікаційних ознак, які відобразилися на об’єкті в конкретних умовах взаємодії.

ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ПЕРІОД – тимчасовий інтервал, що дає можливість з урахуванням сталості й змінюваності ототожнюваних ознак об’єктів здійснювати процес ідентифікації.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ (від пізньолат. *identifico* – ототожнюю) – процес встановлення тотожності індивідуально-визначеного об’єкта або класифікаційної групи. За характером тотожності розрізняють індивідуальну (встановлення тотожності індивідуально визначеного об’єкта) і групову І. (встановлення групової належності). Встановлення індивідуальної тотожності здійснюється на основі дослідження загальних і окремих ознак. За природою об’єктів, які ідентифікуються, розрізняють: за уявним образом; за матеріально-фіксованим відбитком об’єкта; цілого за його частинами. За суб’єктом ототожнення розрізняють слідчу й експертну І. За об’єктом дослідження виділяють: І. людини; І. предметів і речей; І. тварин. Об’єкти, які беруть участь у процесі І., поділяються на: 1) ідентифіковані (ототожнювані), встановлення тотожності яких є метою ідентифікації (пістолет, знаряддя злочину та ін.); 2) ідентифікуючі (ототожнюючі), за допомогою яких встановлюється тотожність шуканого об’єкта (відбиток папіярного візерунка, слід взуття, слід знаряддя злочину).

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ – система методів, що застосовуються при вивченні об’єктів судової експертизи для встановлення фактів, які належать до предмета певного роду, виду і підвиду судової експертизи.

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА – дослідження, яке проводиться експертом у порядку, передбаченому процесуальним законодавством, для встановлення за матеріалами кримінальної або цивільної справи фактичних даних і обставин.

СУДОВО-ЕКСПЕРТНІ УСТАНОВИ – спеціалізовані державні установи і відомчі служби. До них належать: науково-дослідні та інших. установи судових експертиз Міністерства юстиції України і Міністерства охорони здоров’я України; експертні служби (криміналістичні центри) Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України.

7. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Передумови формування судової експертології.
2. Поняття та форми використання спеціальних знань.
3. Наукові основи судової експертології.
4. Поняття судової експертології.
5. Місце судової експертології в системі наукових знань.
6. Сучасний стан судової експертології.
7. Історія становлення експертних установ в Україні.
8. Система судової експертології.
9. Поняття загальної теорії судової експертології.
10. Завдання судової експертології.
11. Класифікація експертних завдань.
12. Об'єкт судової експертології.
13. Об'єкти судової експертизи.
14. Предмет судової експертології.
15. Предмет судової експертизи.
16. Поняття методу судової експертизи.
17. Класифікація методів судової експертології.
18. Поняття методики судової експертизи.
19. Види суб'єктів судово-експертної діяльності.
20. Права та обов'язки судового експерта.
21. Взаємодія експерта з правоохоронними органами.
22. Загальнонаукова природа ідентифікації. Поняття криміналістичної ідентифікації.
23. Загальні принципи методики експертного ідентифікаційного дослідження.
24. Значення криміналістичної ідентифікації для судової експертології.
25. Класифікація об'єктів криміналістичної ідентифікації, ідентифікація багаточисельних об'єктів (цілого по частинах).
26. Функції судової експертології, її види.
27. Методологічна функція судової експертології.
28. Пояснююча функція судової експертології.
29. Прогностична функція судової експертології.
30. Систематизуюча функція судової експертології.

31. Окремі вчення в структурі судової експертології. Різновиди окремих вчень.
32. Учення загальної теорії експертології.

8. ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Виконання домашніх завдань (визначаються завданнями для практичних), підготовка до практичних занять.
2. Доопрацювання матеріалів лекцій.
3. Робота в інформаційних мережах.
4. Виконання завдань, що виносяться на самостійне вивчення.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять та самостійної роботи.....	5
3. Програма навчальної дисципліни “Судова експертологія: поняття, структура, завдання, функції”.....	6
4. Плани та завдання до практичних занять	8
5. Список літератури до всіх тем.....	12
6. Словник основних термінів.....	19
7. Програмні питання	21
8. Завдання до самостійної роботи.....	22

Навчальне видання
**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СУДОВА ЕКСПЕРТОЛОГІЯ: ПОНЯТТЯ,
СТРУКТУРА, ЗАВДАННЯ,
ФУНКЦІЇ”**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8. 18010003 “Судова експертиза”**

У к л а д а ч і : ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович,
КОНОВАЛОВА Віолетта Омелянівна,
ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
ДУДНІКОВ Анатолій Леонідович,
БІЛОУС Василь Васильович

Відповідальний за випуск *В.Ю. Шепітько*

Редактор *В. В. Арнаутова*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2012

Підп. до друку 28.08.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,5. Облік.-вид. арк. 0,75. Вид. № 140.
Тираж прим. Зам. № 4467. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.